

ปัจจัยการรำตีบทตัวละครมंत्रา
ของ ศุภชัย จันทรสุวรรณ
Determinant Dance interpretation
of Mangtra By Suppachai Chansuwan

กฤษฎ์เตชินท์ เสกฐานโชติจินดา¹
Grittaychin Sekthanachotchinda

¹ นักศึกษาตามหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาศิลปะการแสดง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อจัดกลุ่มคำที่ใช้ในการรำตีบทของมंत्रา ในละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ จำนวน 13 ตอน และศึกษาปัจจัยการรำตีบทตัวละครมंत्रาในละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ของ ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ โดยใช้วิธีศึกษา จากเอกสาร การสำรวจ และศึกษาวิธีทัศน์ละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ

ผลการวิจัยพบว่า บทร้องในละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ สามารถจัดแบ่งคำตามความหมาย ได้เป็น 7 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มคำที่แสดงความหมายถึงความยิ่งใหญ่ ความรัก ความโกรธ ความเศร้าเสียใจ ความกล้าหาญ ความดีใจ และการสื่อสารจากการศึกษาการรำตีบทของ ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ พบว่า ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ มีวิธีรำตีบทที่หลากหลาย การรำตีบทขึ้นอยู่กับ ความหมายของคำซึ่งขึ้นอยู่กับบริบทของสถานการณ์ในเรื่อง อารมณ์ของตัวละครในขณะนั้น บทบาททางสังคมของตัวละครที่มีต่อตัวละครอื่นในฉาก การรำตีบทของ ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ บางครั้งมีกลวิธีที่ดัดแปลงท่ารำจากท่าแม่บทใหญ่ แม่บทนางนางรายณ์ ท่ารำการตีความหมายแบบใช้บท กลุ่มคำและความหมายของคำซึ่งเป็นผลของงานวิจัยนี้สามารถใช้เป็นแนวทางในการตีบทเพื่อการแสดง และความรู้เรื่องวิธีการรำตีบทของมंत्रาในละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ของ ศุภชัย จันทร์สุวรรณ์ สามารถใช้เป็นแนวทางการรำตีบทให้ผู้แสดงละครพันทาง รวมถึงเยาวชนศิลปินผู้ที่ขาดประสบการณ์ในการแสดง

คำสำคัญ: รำตีบท, มंत्रา

abstract

This purposes of this research aims to group the words used in dance interpretation of Mangtra in phuchanasiphthit (Lakon Phanthang) 13 episodes. And study how to determinant dance Interpretation Mangtra character of Mangtra in phuchanasiphthit (Lakon Phanthang) of Supachai Chansuwan, from the document, survey and educational

videos in a drama about Phuchanasipthit(Lakorn Puntang)

The research findings were as follows: Lyrics in a drama about Phuchanasipthit(Lakon Phanthang). Words can be divided into 7 groups according to their meanings include the word group represents the greatness, love, anger, sadness, courage, joy and communication. The study dance interpretation of Supachai Suwanna found that Supachai Chansuwan has a variety of dance interpretations. Dance interpretation depends on the meaning of the word, depending on the context of the situation in the subject. The mood of the character at that time. The character's social role with other characters in the scene. Dance interpretation of Supachai Chansuwan .Sometimes there are strategies to adapt dance moves from Maebotyai, maebotnangnangrai dance. Dance interpretation of using the chapter, word group and meaning of words as a result of this research can be used as a guideline the interpretation for performances and knowledge of dance interpretation of mangtra in phuchanasipthit (Lakon Phanthang) of Supachai Chansuwan. Can be used as a guide to dance interpretation performances in Phuchanasipthit (Lakon Phanthang) including youth artists who lack experience in the show.

Keywords : Dance interpretation, mangtra

บทนำ

การตีบท กล่าวได้ว่าเป็นหัวใจสำคัญของการแสดงโขน และละคร เพราะเป็นการสื่อความหมายระหว่างผู้แสดงและผู้ชม เพื่อให้เกิดความเข้าใจในเนื้อเรื่องที่แสดง

ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑

การรำตีบท หมายถึง การใช้ภาษาทำสำหรับสื่อความหมายในการแสดงระหว่างผู้ชมกับผู้แสดง ทำรำที่ใช้อาจเลียนแบบมาจากธรรมชาติหรือประดิษฐ์ขึ้นใหม่ โดยนำท่ารำมาจากนาฏยศัพท์และพื้นฐานท่ารำจากนาฏศิลป์ไทย นำมาปรับเรียงให้สอดคล้องกับความหมายของคำร้องหรือ คำประพันธ์ เพื่อสื่อความหมายให้ผู้ชมเข้าใจและสื่อตามความหมายของบทนั้นๆ และใช้อารมณ์ของเพลงประกอบไปด้วย

การรำตีบทนั้น ผู้แสดงจำเป็นจะต้องรู้จักความหมายของเพลง ความหมายของคำในบทอย่างถ่องแท้ จึงจะสามารถตีบททำรำออกมาได้อย่างสวยงามและสื่ออารมณ์ให้ผู้ชมได้คล้อยตามไปด้วยในสถานการณ์ หรือตามบุคลิกลักษณะของตัวละครตัวนั้น

การตีบทนั้น หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “รำใช้บท” คือการแสดงท่าทางแทนคำพูด รวมทั้งการแสดงอารมณ์ด้วย เพื่อให้อีกฝ่ายหนึ่งเข้าใจ หรือผู้ชมสามารถเข้าใจความหมายได้ ด้วยการแสดงท่าทางของผู้แสดง การตีบทนี้เป็นการแปลความหมาย และถือเป็นการใช้ภาษาอย่างหนึ่ง เพราะในการแสดงความรู้สึกรักนึกคิดให้บุคคลอื่นเข้าใจนั้น มิใช่อาศัยเพียงแต่คำพูดอย่างเดียว ย่อมจะใช้ท่าทาง ตลอดจนสีหน้าประกอบด้วย และในบางครั้งการใช้ท่าทางนี้ สื่อความหมายได้บริบูรณ์ โดยไม่ต้องอาศัยคำพูดเลยก็มี เช่น การส่ายหน้าไปมาแสดงถึงการปฏิเสธ ผู้ที่พูดด้วยสามารถเข้าใจได้ทันที หรือการพยักหน้า เป็นการตอบรับเป็นต้น (ไพฑูริย์ เข้มแข็ง, 2537)

การแสดงละครนั้นจะมีการสื่อความหมายอยู่ตลอดจนเกือบทั้งเรื่อง โดยการแสดงท่ารำต้องสัมพันธ์กับเพลง บทร้อง บทเจรจา เพื่อให้ผู้ชม ชมการแสดงเข้าใจ ทำรำการรำตีบทนี้จะเลียนแบบมาจากท่าธรรมชาติ แล้วนำมาปรับปรุงให้สวยงามขึ้น สิ่งสำคัญของผู้แสดง คือ จะต้องเข้าใจบท ความหมายของคำในบท จึงจะสามารถรำตีบทได้ตรงตามคำร้องในบทละครได้

เช่นเดียวกับละครพื้นทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ซึ่งมีตัวละครเอกอยู่หลายตัว แต่ละตัวจะใช้ท่ารำการตีบทประกอบในการสื่อความหมาย เพื่อให้ผู้ชมได้รับอารมณ์เพิ่มขึ้น การสื่อความหมายให้ผู้ชมได้รู้เรื่องราว เพื่อที่จะสร้างความเข้าใจในบท

ตัวละครมังตราเป็นตัวละครสำคัญในละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ซึ่งผู้แสดงจะเข้าถึงบทบาทได้ จะต้องรู้ถึงความหมายของคำในบทร้อง และต้องชำนาญในด้านบทละครเป็นอย่างยิ่ง จึงจะรำตีบทนั้นออกมาได้อย่างสวยงาม

มังตรา หรือ พระเจ้าตะเบงชเวตี้ เป็นตัวละครสำคัญที่มีบทบาททรงลงมาจาก จะเด็ด หรือ บุเรงนอง มังตราเป็นกษัตริย์หนุ่ม มีลีนสีด้า ผิวคล้ำ และรูปร่างลำสันบึกบึน เป็นผู้มีจิตใจ กล้าหาญ ไม่ถอยศถิอศักดิ์ ผักไฟในสงครามเพื่อขยายอาณาเขต มีฝีมือความสามารถในการต่อสู้ รู้จักผิดชอบชั่วดี กตัญญูต่อกษัตริย์ที่มีพระคุณอย่างเสมอต้นเสมอปลาย เป็นผู้ที่รักมิตรมากกว่าสัตรู ถึงกระนั้น มังตราก็มีนิสัยเป็นคนเจ้าอารมณ์ ใจร้อน มุทะลุ วู่วาม พาล ประมาทขุนหันพลันแล่น อารมณ์แปรปรวน โทสะแรง ไม่มีเหตุผล มักทำอะไรตามใจตนเอง มีใจผูกพยาบาท อิจฉาริษยา และชอบดื่มสุราเป็นอาเจิน (อรจิรา อัจฉริยไพบุลย์, 2550)

เมื่อมังตราขึ้นครองราชย์สืบต่อจากพระราชบิดา ในนาม พระเจ้าตะเบงชเวตี้ พระราชกรณียกิจแรกของพระองค์ คือการยกทัพไปปราบพระเจ้านรpatiแห่งเมืองแปร ผลแห่งสงครามครั้งนั้นพระองค์ทรงปราชัย เมื่อเดินทางกลับมายังเมืองตองอูพระองค์ได้ให้บุเรงนองยกทัพไปรบกับเมืองแปรจนได้รับชัยชนะ นับจากนั้นเมืองแปรจึงตกเป็นเมืองขึ้นของพระเจ้าตะเบงชเวตี้ ต่อมาสอพิณยยกทัพเมืองหงสาวดีมาทำสงครามกับเมืองตองอู พระเจ้าโสมนพวากษัตริย์ของเมืองอังวะได้ทรงเข้าร่วมรบในศึกครั้งนี้ด้วย พระเจ้าตะเบงชเวตี้ทรงบาดเจ็บและถูกเมงกยอกแงแม่ทัพของเมืองอังวะจับในระหว่างศึก ขณะเดียวกันบุเรงนองก็สามารถจับพระเจ้าโสมนพวาได้ ทั้งสองฝ่ายจึงแลกเปลี่ยนองค์พระมหากษัตริย์กัน หลังจากนั้นพระเจ้าโสมนพวาก็ทรงยอมอ่อนน้อมเป็นกษัตริย์เมืองขึ้นของพระเจ้าตะเบงชเวตี้ (อรจิรา อัจฉริยไพบุลย์, 2550)

มังตรา เป็นตัวละครเอกของเรื่อง โดยมีผู้ที่แสดงได้สมบทบาทและสร้างความประทับใจให้กับผู้ชมมาจนถึงปัจจุบันนี้ คือ ศุภชัย จันทรสุวรรณ ซึ่งรับบทมังตรา ตั้งแต่ พ.ศ. 2529 สืบเนื่องต่อมาจนถึงปัจจุบันทั้งนี้ในการจัดการแสดงนั้นจะนิยมเล่นเป็นตอน เช่น ตอน จักรพรรดิ-ราช วิวาทตองอู น้ำจันทรน้ำใจ มังตรา

แตกทัพ มังตราต้องทวน เป็นต้น หรือเล่นตลอดทั้งเรื่อง (อัมไพวรรณ เดชะชาติ, 2554)

เสรี หวังในธรรม คัดเลือกนักแสดงที่สามารถเล่นและถ่ายทอดอารมณ์ของตัวแสดงได้เป็นอย่างดี โดยระบุว่าจะต้องมีความรู้ความสามารถด้านกระบวนการทำรำ ปฏิภาณ ไหวพริบในการแสดง การตีสีหน้าอารมณ์ การแสดงความรู้สึกที่เป็นธรรมชาติ การเข้าถึงตัวละคร สำเนียงเสียงพูด การจำบทแม่นยำ มีประสบการณ์ในการแสดงสูง การออกท่าทางบุคลิกลักษณะที่เหมาะสมกับตัวละคร ศุภชัย จันทรสุวรรณ ได้คัดเลือกให้แสดงในบทบาทมังตรา ซึ่งเป็นตัวละครที่มีหลากหลายอารมณ์ความรู้สึกอยู่ในคนเดียว เมื่อศุภชัย จันทรสุวรรณ รับบทดังกล่าวในการแสดงที่สังคีตศาลาเป็นครั้งแรก ปรากฏว่า ผู้ชมชื่นชอบในตัวมังตราเป็นอย่างมาก ทั้งนี้ในการคัดเลือกตัวแสดงนั้น เสรี หวังในธรรม จะให้นักแสดงอ่านบท และคอยอธิบายอารมณ์ความรู้สึกของแต่ละตัวแสดงว่าเป็นอย่างไร พร้อมทั้งอธิบายถึงบทบาท จังหวะการพูด สีลาการเดิน การกำหนดจุดบนเวที ซึ่งได้มอบหมายให้ คุณครูศิริวัฒน์ ดิษยนันทน์ คุณครูบุญนาค ทรรทรานนท์ และ คุณครูธงชัย โพธิ์อารมย์ เป็นผู้ฝึกซ้อมควบคู่กันไปด้วย (ฤทธิเทพ เถาว์ศิริณู, 2556)

ศุภชัย จันทรสุวรรณ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถด้านการแสดงหลายบทบาท มีประสบการณ์ทางการแสดงทั้งในและนอกประเทศ ไม่ต่ำกว่า 40 ปี เห็นได้จากการรับบทตัวเอกในละครวรรณคดีไทยแทบทุกเรื่อง และยังเป็นผู้ฝึกซ้อมละครรำเป็นเรื่องได้ทั้งโรง รวมไปถึงการออกแสดงตามแบบแผนนาฏศิลป์ชั้นสูง เช่น รำแม่บทใหญ่ รำฉุยฉายพราหมณ์ เป็นต้น ทั้งยังเป็นผู้ถ่ายทอดท่ารำได้ทุกชุดที่สืบทอดมาจากราชสำนัก และสามารถตอบคำถามในเรื่องราวของนาฏศิลป์ไทยทั้งทางด้านท่ารำและบทบาทของตัวละครได้ทุกชุดทุกเรื่อง ศุภชัย จันทรสุวรรณ จึงเปรียบเสมือนคลังแห่งองค์ความรู้ที่พร้อมจะถ่ายทอดไปสู่อนุชนรุ่นหลังได้ตลอดเวลา และได้รับเชิญจากสถาบันการศึกษา มหาวิทยาลัย เพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ในเรื่องศาสตร์นาฏศิลป์ไทยอยู่เสมอ (อัมไพวรรณ เดชะชาติ, 2554)

การได้รับบทบาท มังตรา ของศุภชัย จันทรสุวรรณ นั้นมีความชำนาญหรือที่เรียกว่ามีฝีมือปฏิบัติได้อย่างคล่องแคล่ว และสามารถถ่ายทอดท่ารำการตีบทได้อย่างชำนาญและสวยงาม ตามความหมายของคำในบทร้องของบทละครรวมถึงการตีบทของมังตรา ของศุภชัย จันทรสุวรรณ ขึ้นชื่อได้ว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว และมีความน่าสนใจมาก ที่ควรศึกษาปัจจัยในการรำตีบทที่สามารถทำให้ศุภชัย จันทรสุวรรณ ตีบทท่ารำของมังตราออกมาได้อย่างสวยงาม รวมถึงคำในบทร้องที่สื่อความหมายถึงท่ารำการตีบท อีกทั้งการรำตีบทแต่ละท่าอาจมีความเหมือนและแตกต่างกัน อย่างเช่นคำในภาษาไทยซึ่ง 1 คำมีความหมายที่แตกต่างกันในท่ารำก็เช่นเดียวกัน 1 คำในบทร้องที่อยู่ในบทละครสามารถตีบทได้หลายรูปแบบ

คำและความหมายของคำในบทละครมีความสำคัญต่อผู้แสดงและผู้ศึกษาบทละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศเป็นอย่างยิ่ง ผู้ศึกษาควรได้รู้ถึงความหมายของคำเพื่อที่จะเข้าถึงบทละคร หากไม่มีความชำนาญหรือเข้าใจความหมายของบทละคร การแสดงนั้นอาจจะทำให้ผู้แสดงไม่เข้าใจถึงตัวละคร หรือแสดงได้สมบทบาทตามบทละคร

ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นว่าการตีบทของมังตราในละครพันทางเรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ ในรูปแบบของศุภชัย จันทรสุวรรณ นั้น มีความน่าสนใจเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยจึงต้องการศึกษากลุ่มคำรวมถึงคำและความหมายที่ใช้ในการรำตีบทของตัวละครมังตราตลอดจนศึกษาปัจจัยของการรำตีบทของมังตราที่มีผลต่อการรำตีบท ซึ่งปรากฏในละครพันทาง เรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ โดยศึกษาท่ารำการตีบท ของ ศุภชัย จันทรสุวรรณ ผู้ที่มากด้วยประสบการณ์ และแสดงในบทบาทมังตราอย่างมากมาย จนเป็นที่ประจักษ์ในระดับชาติ เพื่อเป็นแนวทางในแสดงบทบาทตัวละครมังตรา สืบต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อจัดกลุ่มคำที่ใช้ในการรำตีบทของมังตราในละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ
2. เพื่อศึกษาปัจจัยการรำตีบทตัวละครมังตรา ของศุภชัย จันทรสุวรรณ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ได้กลุ่มคำและความหมายของคำที่ต้องใช้ในการลำดับทเพื่อเป็นแนวทางในการตีบทเพื่อการแสดง
2. ได้ความรู้เรื่องปัจจัยการลำดับตัวละครมั่งตรา ของศุภชัย จันทรสุวรรณ เพื่อให้เป็นแนวทางการลำดับทให้ผู้แสดงละครพันทาง รวมถึงเยาวชนศิลปินผู้ที่ขาดประสบการณ์ในการแสดง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการกำหนดขอบเขตการศึกษาการวิจัย ดังนี้ ศึกษา วิเคราะห์ เฉพาะตัวละครมั่งตรา ของศุภชัย จันทรสุวรรณ ในละครพันทางเรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ จำนวน 13 ตอน ได้แก่ ตอนกำแพงหงสาวดี ตอนเกลียดกันแต่วันพบ ตอนขโมยแหวนถึงเขาคงกะเหรี่ยง ตอนเขยเถื่อนเยือนแปร ตอนนางสนมเข้าวัง ตอนบ้านขุนวัง ตอนมั่งตราต้องทวน ตอนรวักลองรบ ตอนสามแผลแคน ตอนน้ำจันทน์ น้ำใจ ตอนสิ้นคว้นศึกหงสาวดี ตอนน่านแม่แลฮี ตอนมั่งตรา-แตกทัพ ที่แสดงตั้งแต่ ปี พ.ศ. 2529 ถึง ปี พ.ศ. 2559

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การลำดับท หมายถึง การปฏิบัติทำรำสื่อความหมายตามบทร้องใน บทบาทมั่งตรา ของศุภชัย จันทรสุวรรณ
2. กลุ่มคำ หมายถึง ประเภทของคำในบทร้องที่มีความหมายใกล้เคียงกันหรือเหมือนกัน
3. คำ หมายถึง คำหรือวลีที่ปรากฏในบทร้อง ซึ่งผู้แสดงต้องลำดับท กล่าวคือถ่ายทอดคำนั้นออกมาเป็นท่ารำ
4. ละครพันทาง หมายถึง ละครที่ผสมระหว่างละครรำและอาภักปกริยา ในชีวิตจริง มีลีลาและเรื่องของคนต่างชาติมาปรับปรุงผสมกับท่ารำไทย ดำเนินเรื่องด้วยคำร้องและบทเจรจาของตัวละคร มีหน้าพาทย์แบบละครรำ แต่ค่อนข้างเป็น

แบบละครนอก มักจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับ ชนชาติต่างๆ เช่น มอญ พม่า ลาว จีน แขก ขวา ฝรั่งเศส เป็นต้น

5. **วิธีการรำ** หมายถึง วิธีปฏิบัติทำรำตามหลักการเป็นขั้นตอนอย่างมีระบบ มีการปฏิบัติทำร้อยเรียงเป็นทำรำจากท่าเริ่มต้น ไปถึงท่าสิ้นสุด โดยยึดหลัก ท่าต้น ท่าต่อ ท่าตาม

6. **ผู้ชนะสิบทิศ** หมายถึง บทละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ เป็นบทประพันธ์ของ เสรี หวังในธรรม ซึ่งแต่งบทในลักษณะที่เป็นการถอดความหรือสรุปความจากวรรณกรรมร้อยแก้ว เรื่อง ผู้ชนะสิบทิศของยาขอบ

7. **บทบาท** หมายถึง การแสดงที่ผู้แสดงได้กระทำหรือปฏิบัติเมื่อเข้าสวมบทของตัวละคร โดยพฤติกรรมที่แสดงออก แสดงให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะของตัวละครอย่างชัดเจน และเข้าถึงอารมณ์ของตัวละครตัวนั้นๆ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่อง ปัจจัยการลำดับตัวละครมังตรา ของ ศุภชัย จันทรสุวรรณ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพที่มุ่งศึกษาเกี่ยวกับ กลุ่มคำที่ใช้ในการลำดับของตัวละคร มังตรา ตลอดจนศึกษาปัจจัยของการลำดับของมังตราที่มีผลต่อการลำดับที่ปรากฏในละครพื้นทาง เรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ โดยศึกษาท่ารำการลำดับ ของ ศุภชัย จันทรสุวรรณ โดยผู้วิจัยโดยมีวิธีการดำเนินการวิจัย ดังนี้

1. ผู้ให้ข้อมูล
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล
5. การวิเคราะห์ข้อมูลและนำเสนอผลการวิจัย

1. ผู้ให้ข้อมูล

1.1 เกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ ที่มีความรู้ด้านการลำดับที่มีหลักเกณฑ์การคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลตามที่ได้กำหนดคุณสมบัติไว้ ดังนี้

- ผู้ที่เป็นคณาจารย์ ครู บุคลากรทางด้านการสอนนาฏศิลป์ ในวิทยาลัยนาฏศิลป์ 12 แห่ง ทั่วประเทศ
- ผู้ที่มีตำแหน่ง ครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษ หรือ มีตำแหน่งทางวิชาการระดับผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขึ้นไป

1.2 ผู้ให้ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดคุณสมบัติกลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการแสดงความคิดเห็นในแบบสำรวจ ผู้วิจัยใช้วิธีสุ่ม โดยการส่งแบบสำรวจให้ผู้ผ่านเกณฑ์ โดยผู้ให้ข้อมูลสำหรับงานวิจัย คือ ผู้ผ่านเกณฑ์ที่ส่งแบบสำรวจกลับมาทั้งหมด ซึ่งประกอบด้วย 20 คน ซึ่งมีตำแหน่งครูวิทยฐานะชำนาญการพิเศษขึ้นไปจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ต่างๆ ของประเทศ

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

2.1 การสร้างเครื่องมือการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาจำแนกตามประเภทของข้อมูลนั้นๆ ซึ่งเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในครั้งนี้ คือ แบบสำรวจ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีวิธีการสร้างแบบสำรวจ ดังต่อไปนี้

- ศึกษาบทละคร เรื่องผู้ชนะสิบทิศ ทั้ง 13 ตอน
- จัดกลุ่มคำตามความหมาย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้มาจัดเป็นหมวดหมู่ตามกลุ่มคำ และจัดคำที่มีความหมายในประเภทเดียวหรือมีความหมายที่ใกล้เคียงกันกับกลุ่มคำให้อยู่ในกลุ่มเดียวกัน

- คัดกลุ่มคำที่ประกอบด้วยคำ 30 คำขึ้นไป
- จัดทำแบบสำรวจโดยให้ผู้ทรงคุณวุฒิเลือกคำ 10 คำ

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูลตามลำดับ ดังต่อไปนี้

3.1 การศึกษาจากเอกสาร ผู้วิจัยศึกษาค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร หนังสือ ตำรา วิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากแหล่งข้อมูลต่างๆ

3.2 การสำรวจ ผู้วิจัยจัดส่งแบบสำรวจให้กับผู้ให้ข้อมูลตามคุณลักษณะที่ผู้วิจัยกำหนดไว้แล้วในข้างต้น โดยให้ผู้ให้ข้อมูลทำการเลือกกลุ่มคำที่เห็นว่ายากต่อการลำดับ แล้วส่งเอกสารกลับมายังผู้วิจัย ผู้วิจัยดำเนินการจัดระบบข้อมูลตามความหมาย หรือกลุ่มคำที่ผู้ให้ข้อมูลได้ดำเนินการเลือก และนำผลที่ได้นั้นมาจัดเรียงตามลำดับข้อมูล ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มคำในบทร้องที่แสดงความหมายถึงความยิ่งใหญ่
2. กลุ่มคำในบทร้องที่แสดงความหมายถึงความรัก
3. กลุ่มคำในบทร้องที่แสดงความหมายถึงความโกรธ
4. กลุ่มคำในบทร้องที่แสดงความหมายถึงความเศร้าเสียใจ
5. กลุ่มคำในบทร้องที่แสดงความหมายถึงความเข้มแข็งกล้าหาญ
6. กลุ่มคำในบทร้องที่แสดงความหมายถึงความยินดี
7. กลุ่มคำในบทร้องที่แสดงความหมายถึงการสื่อสาร

3.3 การศึกษาข้อมูลจากวิทัศน์ ผู้วิจัยนำผลจากแบบสำรวจมาศึกษา ทำรายการตีบท จากวิทัศน์การแสดงละครพันทาง เรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ ซึ่งจัดแสดงโดย สำนักการสังคีต กรมศิลปากร ตั้งแต่ปี พ.ศ.2529 ถึง ปี พ.ศ.2559 โดยมุ่งเน้นศึกษาบทบาทของตัวละครมั่งตรา ที่แสดงโดย ศุภชัย จันทรสวรรค์ ซึ่งปรากฏอยู่ในตอนต่างๆและเป็นตอนที่ ศุภชัย จันทรสวรรค์ มีความโดดเด่นในบทบาทของมั่งตรา ดังนี้

1. ตอน กำแพงหงสาวดี
2. ตอน เกลียดกันแต่วันพบ
3. ตอน ขโมยแหวนถึงเข้าดงกะเหรี่ยง
4. ตอน เขยเถื่อนเยื่อนแปร
5. ตอน นางสนมเข้าวัง
6. ตอน บ้านขุนวัง
7. ตอน มั่งตราต้องทวน
8. ตอน รั้วกลองรบ
9. ตอน สามแผลแคน
10. ตอน น้ำจันทน์น้ำใจ
11. ตอน ลั่นคว้นศึกหงสาวดี
12. ตอน น้ำนมแม่เลาซี
13. ตอน มั่งตราแตกทัพ

4. การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

ผู้วิจัยนำกลุ่มคำและคำที่ได้จากการศึกษาบทละคร มาจัดเรียงข้อมูลอย่างเป็นระบบ แล้วนำเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อตรวจสอบ จากนั้นนำมาแก้ไขปรับปรุง และเสนอผู้เชี่ยวชาญ ตรวจสอบความเที่ยงตรงและความเชื่อมั่นตามเนื้อหา (Content Validity) แก้ไขการใช้ภาษา ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงข้อมูลตามข้อเสนอแนะที่ได้รับจากผู้เชี่ยวชาญ โดยผู้วิจัยได้กำหนดผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบข้อมูล ดังนี้

1. นายทูลทองใจ ซึ่งรัมย์ ผู้อำนวยการวิทยาลัยนาฏศิลปนครราชสีมา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

2. ดร.หฤทัย นัยโมกษ์ ประธานหลักสูตรสาขานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยนาฏศิลปนครราชสีมา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

3. นางสาวอารีย์ แก้วคง ครูชำนาญการพิเศษ (ภาษาไทย) หัวหน้าภาควิชาการศึกษาทั่วไป วิทยาลัยนาฏศิลปนครราชสีมา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กระทรวงวัฒนธรรม

5. การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการวิจัย

ผู้วิจัยศึกษาท่ารำการตีบทของมั่งตราจากวีดิทัศน์ เรื่องผู้ชนะสิบทิศ ที่แสดงโดย ศุภชัย จันทรสุวรรณ มาทำการเปรียบเทียบท่ารำของการรำตีบทในตัวละครมั่งตรา กับท่ารำแม่บทใหญ่และแม่บทนางนารายณ์ การตีความหมายแบบใช้บท เฉพาะกิริยาของมือ เพื่อหาความเหมือนและความต่างพร้อมทั้งปัจจัยต่างๆ ที่ส่งผลถึงกระบวนการทำรำนั้นๆ ตามแบบฉบับของ ศุภชัย จันทรสุวรรณ โดยใช้แนวคิด ไวยากรณ์ของนาฏยลักษณะตัวพระละครแบบหลวง ของ ศ.ดร.ชมนาด กิจจันทร์ เป็นกรอบการศึกษา วิเคราะห์ปัจจัยที่ใช้ในการรำตีบทของศุภชัย จันทรสุวรรณ และนำข้อสรุปที่ได้มาเขียนเชิงพรรณนาวิเคราะห์พร้อมรูปภาพประกอบในลำดับต่อไป

การนำข้อมูลทั้งหมดมาจัดหมวดหมู่ การวิเคราะห์ สรุปผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำข้อมูลด้านเอกสารที่ผ่านการจัดหมวดหมู่ตามประเด็นและประเภทของข้อมูล มาทำการวิเคราะห์โดยใช้ทฤษฎีและแนวคิด เพื่อให้ได้มาซึ่งผลการวิจัยที่สมบูรณ์และเป็นไปตามวัตถุประสงค์

ผู้วิจัยนำผลที่ได้จากการจัดกลุ่มคำและคำที่เหมือนกันในแบบสำรวจ มาทำการจัดลำดับและจัดคำขึ้นใหม่ตามผลของการสำรวจ แล้วผู้วิจัยนำผลดังกล่าวไปวิเคราะห์ในกระบวนการตีบทของมั่งตรา จากละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ โดย ศุภชัย จันทรสุวรรณ จากวีดิทัศน์ และทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบกับท่ารำในแม่บทใหญ่ แม่บทนางนารายณ์ การตีความหมายแบบใช้บท เฉพาะกิริยาของมือ เมื่อผู้วิจัยได้ท่ารำตามกลุ่มคำหรือคำตามที่ระบุไว้ในผลการสำรวจแล้ว ผู้วิจัยทำการ

บันทึกทำรำและอธิบายทำรำตามกระบวนการทางนาฏศิลป์อย่างเป็นระบบโดยใช้แนวคิดไวยากรณ์ของนาฏยลักษณ์ตัวพระละครแบบหลวง ของ ศ.ดร.ชมนาด กิจจันทร์ เป็นกรอบการศึกษาและวิเคราะห์ปัจจัยที่ใช้ในการรำตีบทของศุภชัย จันทรสุวรรณ จากนั้นตรวจสอบความถูกต้องเพื่อความชัดเจนแม่นยำในข้อมูล

ผู้วิจัยนำผลการบันทึกทำรำที่ผ่านการวิเคราะห์เปรียบเทียบ โดยใช้ท่ารำในแม่บทใหญ่แม่บทนางรายณ์ การตีความหมายแบบใช้บท เฉพาะกิริยาของมือ มาทำการวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการรำตีบทมั่งตรา ของ ศุภชัย จันทรสุวรรณ และบันทึกผลการวิจัย โดยใช้วิธีการเขียนเชิงพรรณนาวิเคราะห์ควบคู่กับการใช้รูปภาพประกอบในการอธิบายเหตุและปัจจัยต่างๆ เพื่อความสมบูรณ์ของผลการวิจัยที่ศึกษา ผู้วิจัยนำผลการวิจัยที่ได้มาทำการสรุปและอภิปรายผลการวิจัย พร้อมทั้งข้อเสนอแนะ และทำการนำเสนอต่ออาจารย์ที่ปรึกษาตามลำดับ

ผลการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยการรำตีบทตัวละครมั่งตรา ของศุภชัย จันทรสุวรรณ นี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อจัดกลุ่มคำที่ใช้ในการรำตีบทของมั่งตราในละครพันทางเรื่อง ผู้ชนะสิบทิศตลอดจนศึกษาปัจจัยการรำตีบทตัวละครมั่งตรา ของศุภชัย จันทรสุวรรณ เพื่อให้ได้กลุ่มคำและความหมายของคำที่ต้องใช้ในการรำตีบทเพื่อเป็นแนวทางในการตีบทเพื่อการแสดง และได้ความรู้เรื่องปัจจัยในการรำตีบท เพื่อให้เป็นแนวทางการรำตีบทให้ผู้แสดงละครพันทาง รวมถึงเยาวชนศิลปินผู้ที่ขาดประสบการณ์ในการแสดง

ผลจากการศึกษาบทร้องในละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ สามารถจัดแบ่งคำตามความหมาย ได้เป็น 7 กลุ่ม ซึ่งในแต่ละกลุ่มมีคำที่ผู้เชี่ยวชาญลงความเห็นว่ายากต่อการรำตีบท ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มคำที่ใช้ในการรำตีบทที่แสดงถึงความหมายถึงความยิ่งใหญ่ ดังนี้

ผู้ล้าลบ นรบดี ภูบดีนทร์ลีนดำ เสวตฉัตร มหามณเฑียรทอง อรุณโรจน์
อะแห่มหล้า ได้ฤกษ์เบิกโลก สู้ศักดิ์จักรพรรดิ พระโรงธาร

2. กลุ่มคำที่ใช้ในการร่ายบทที่แสดงความหมายถึงความรัก ดังนี้
อันเคยร่วมร่วมกมล อื้ออ้อ ฉันทคนรัก ต่างรัก เช่นชู้กัน ให้ได้นางนิก
นิยมน จริใจ บำรุงรัก กังวลโย
3. กลุ่มคำที่ใช้ในการร่ายบทที่แสดงความหมายถึงความโกรธ ดังนี้
ไอ้แรง ไอ้จัญไร ไอ้โง่งเงา เคืองระคาย ผู้โมหันธ์ ทำเป็นเช่นแค้นคั่ง มุทะลุ ลำพองจิต
มึงเสรีจก จะเอาเลือด
4. กลุ่มคำที่ใช้ในการร่ายบทที่แสดงความหมายถึงความเศร้าเสียใจ ดังนี้
อร่าขุน รื้อฤทัย คิดท้อ จนสิ้นดี ร้อนรุ่ม พุทโธเอ๋ย ทั้งขาดเวลา
ควรจะตายแล้ว อาเพศ ต้องอาญา
5. กลุ่มคำที่ใช้ในการร่ายบทที่แสดงความหมายถึงความกล้าหาญ ดังนี้
กล้ากัน ประจัญบาน กำจัดตศกร บุกประจัญ ห้ำหั่น หักหาญ ตามทัพ
จะร่ำรบ คลาคล่า กล้าขัด จะกล้าฟัน
6. กลุ่มคำที่ใช้ในการร่ายบทที่แสดงความหมายถึงความดีใจ ดังนี้
ยิ้มเยาะ ยิ้มพยก นำหัวร่อ ตรัสเยาะเย้ย สำเร็จร่วน ให้นำใจ ทุกมวงกล
นับว่าโชคดี ฤดีคลั่ง ตืออยู่
7. กลุ่มคำที่ใช้ในการร่ายบทที่แสดงความหมายถึงการสื่อสาร ดังนี้
เทศนา เอื่อนด่ารัส ลือเล่า โจษจรรย คำที่จำนรรจ ตรัสจำนรรจ ที่จู่มา
กำซบ ออกคำขอ

ผู้วิจัยได้ทำการเปรียบเทียบความหมายของคำกับการร่ายบทในแม่บทใหญ่
แม่บทนางนารายณ์ ทำรำการตีความหมายแบบใช้บท เฉพาะกิริยาของมือ และใช้
แนวคิดไวยากรณ์ของนาฏยลักษณะตัวพระละครแบบหลวง ของ ศ.ดร. ชมนาด กิจ
พันธ์ มาใช้ในการวิเคราะห์ถึงการร่ายบทตัวละครมั่งตรา ของศุภชัย จันทรสุวรรณ
เพื่อวิเคราะห์หาปัจจัยที่ส่งผลในการร่ายบทตัวละครมั่งตรา สรุปได้ดังนี้

1. วิธีการร่ายบทในบทร้องที่แสดงความหมายถึงความยิ่งใหญ่
การร่ายบทในความหมายที่แสดงถึงความยิ่งใหญ่ของตัวละครมั่งตรา
นั้น มีการตีบทในลักษณะรวบทำรำแต่คงความหมายของท่าไว้แฝงด้วยความพอดีใน

บุคลิกของมังกร ทำรำมีความสง่างาม ที่แฝงไปด้วยความเรียวร้อย สාරวม ตามแบบที่ว่าผ่านการศึกษาอบรมมาดีแบบหนุ่มสาววัง ผู้วิจัยสรุปการตีบททำรำของมังกรในละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ได้ดังนี้

ทำรำที่เป็นท่ามาตรฐานจากการรำแม่บท จำนวน 5 ท่า

ทำรำที่ใช้ในการรำตีบท จำนวน 14 ท่า

2. วิธีการรำตีบทในบทร้องที่แสดงความหมายถึงความรัก

การรำตีบทที่แสดงความหมายถึงความรัก ส่วนมากจะใช้ท่ารำแบบละครรำ แต่ก็แฝงถึงความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ท่าการตีบทแสดงความเป็นธรรมชาติผสมละครรำ บทที่ต้องจูบนางก็ต้องหันศีรษะให้บังตัวนางเพื่อที่จะบังสายตาคนดู ทำรำมีความเข้มข้อย ความนิ่มนวล น้าหลงไหล ผู้วิจัยสรุปการตีบททำรำของมังกรในละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ได้ดังนี้

ทำรำที่เป็นท่ามาตรฐานจากการรำแม่บท จำนวน 4 ท่า

ทำรำที่ใช้ในการรำตีบท จำนวน 12 ท่า

3. วิธีการรำตีบทในบทร้องที่แสดงความหมายถึงความโกรธ

การรำตีบทที่แสดงความหมายถึงความโกรธ ตัวละครมังกรเป็นกษัตริย์ การตีบทในการโกรธนั้นท่ารำในการตีบทจะเข้มแข็งแต่แฝงด้วยท่าทางที่เป็นกษัตริย์ คือท่าตีบทนั้นจะไม่ละเอียดยะติเฉพาะท่าใหญ่ๆ รวมกลุ่มคำของบทละครต้อออกมาเป็นท่าเพียงท่าเดียว ท่าทางการตีบทอาจรุนแรงหรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลที่มังกรโกรธนั้นเป็นตัวละครตัวใด ท่ารำไม่เน้นการตั้งวงตั้งเหลี่ยมมากแต่เน้นการรำเหมือนธรรมชาติ ท่าตีบทที่แสดงออกจะมีความรุนแรงกว่าละครรำ แสดงสีหน้าอาฆาตอย่างชัดเจน ถ้ามีการเดินในขณะที่ตัวละครโกรธก็ทำท่าเดินอย่างธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ต้องใช้ลีลาท่าทางเหมือนละครรำ ผู้วิจัยสรุปการตีบททำรำของมังกรในละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ได้ดังนี้

ทำรำที่เป็นท่ามาตรฐานจากการรำแม่บท จำนวน 5 ท่า

ทำรำที่ใช้ในการรำตีบท จำนวน 15 ท่า

4. วิธีการรำตีบทในบทร้องที่แสดงความหมายถึงความเศร้าเสียใจ

การรำตีบทที่แสดงความหมายถึงความเศร้าเสียใจ ทำรำการตีบทนั้นจะเน้นไปเป็นตามธรรมชาติส่วนใหญ่ แต่ก็ผสมท่าละครรำอยู่ การตีบทในบทร้องถึงความหมายของการเศร้าเสียใจจะมีการสะอึกสะอื้นตามธรรมชาติ และก็มีท่ารำทางด้านละครรำเข้าไปด้วย ในบทร้องส่วนมากจะเน้นไปทางละครรำ ในบทร้องให้ก็จะมีท่าเช็ดน้ำตาแบบละครรำ ผู้วิจัยสรุปการตีบททำรำของมั่งตราในละครพื้นทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ได้ดังนี้

ท่ารำที่เป็นท่ามาตรฐานจากการรำแม่บท จำนวน 5 ท่า

ท่ารำในการตีความหมายแบบใช้บท จำนวน 2 ท่า

ท่ารำที่ใช้ในการรำตีบท จำนวน 20 ท่า

5. วิธีการรำตีบทในบทร้องที่แสดงความหมายถึงความกล้าหาญ

การรำตีบทที่แสดงความหมายถึงความกล้าหาญ เป็นท่ารำที่แสดงออกถึงความมองอาจ รำตามบทร้องใช้ท่ารำที่เป็นท่าหลักหลักๆ ออกท่ารำตามท่าตีบทอย่างสมบูรณ์แบบละครรำ แต่งด้วยความหมัดทะแม่ง และความสง่างามของกษัตริย์ลงไป ท่ารำจะเป็นท่าใหญ่สง่าผ่าเผย ผู้วิจัยสรุปการตีบททำรำของมั่งตราในละครพื้นทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ได้ดังนี้

ท่ารำที่เป็นท่ามาตรฐานจากการรำแม่บท จำนวน 5 ท่า

ท่ารำในการตีความหมายแบบใช้บท จำนวน 2 ท่า

ท่ารำที่ใช้ในการรำตีบท จำนวน 19 ท่า

6. วิธีการรำตีบทในบทร้องที่แสดงความหมายถึงความดีใจ

การรำตีบทที่แสดงความหมายถึงความดีใจท่ารำจะเป็นลักษณะรำไทยผสมรำของพม่า ตีบทตามคำร้องส่วนมากท่ารำจะเน้นไปทางธรรมชาติ แต่แต่งความสง่างามน่าเคารพยำเกรง การตีบทในความหมายนี้ผู้แสดงจะต้องมีความเชี่ยวชาญพอสมควรเนื่องจากจะต้องตีท่ารำที่แต่งด้วยความน่ารักแบบผู้ใหญ่และต้องมีความภูมิฐานอย่างกษัตริย์ ผู้วิจัยสรุปการตีบททำรำของมั่งตราในละครพื้นทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ได้ดังนี้

ท่าร่าที่เป็นท่ามาตรฐานจากการร่าแม่บท จำนวน 3 ท่า

ท่าร่าในการตีความหมายแบบใช้บท จำนวน 1 ท่า

ท่าร่าที่ใช้ในการร่าตีบท จำนวน 12 ท่า

7. วิธีการร่าตีบทในบทร้องที่แสดงความหมายถึงการสื่อสาร

การร่าตีบทในบทร้องที่แสดงความหมายถึงการสื่อสาร เป็นท่าร่าที่แสดงให้เห็นถึงการพูดการเจรจาของตัวละครในเรื่อง ท่าร่าการการตีบทจะเน้นการร่าที่ใช้ท่าร่าเกี่ยวกับปาก การชี้ที่ปาก การจิบที่ปาก เป็นท่าร่าที่สื่อความหมายถึงการพูด ผู้วิจัยสรุปการตีบทท่าร่าของมั่งตราในละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ ได้ดังนี้

ท่าร่าที่เป็นท่ามาตรฐานจากการร่าแม่บท จำนวน 3 ท่า

ท่าร่าในการตีความหมายแบบใช้บท จำนวน 2 ท่า

ท่าร่าที่ใช้ในการร่าตีบท จำนวน 15 ท่า

จากการศึกษาการร่าตีบท คำตามกลุ่มคำทั้ง 7 กลุ่ม ของ ศุภชัย จันทรสุวรรณ์ พบว่า ศุภชัย จันทรสุวรรณ์ มีวิธีร่าตีบทที่หลากหลาย ไม่ได้ใช้ท่าร่าในแม่บทใหญ่ แม่บททางนารายณ์ ท่าร่าตามความหมายแบบใช้บทเท่านั้น ซึ่งพบว่าการร่าตีบทขึ้นอยู่กับการวิเคราะห์ปัจจัย ต่อไปนี้

1. ปัจจัยบริบทของคำในบทร้อง คือ คำที่มีความหมายใกล้เคียงกันแต่อยู่ในบทร้องที่ไม่ใช้อย่างเดียวกันก็สามารถทำให้ท่าร่านั้นๆต่างกัน รวมถึงทำนองเพลงดนตรี องค์ประกอบโดยรวมของ บทละครตอนนั้นถ้าสื่อความหมายแตกต่างกันออกไปก็สามารถทำให้ท่าร่านั้นแตกต่างกันออกไป เช่น คำว่า “ภูบดินทร์ ผู้ล้นด้า” ซึ่งปรากฏอยู่ในบทร้องหลายตอนดังนี้

ในมั่งตราต้องทวน ความหมายของ “ภูบดินทร์ ผู้ล้นด้า” กล่าวถึงสรรพนามการเรียกแทนตัวละครของมั่งตรา ซึ่งบทร้องนี้จะมีความหมายว่า มั่งตรา กำลังมีจิตใจที่ว้าวุ่น ขุ่นข้องหมองใจ ผิดใจกัน ขุ่นเคืองใจ เจ้าต้องอุจิงริบขึ้นไปตีตำหนัก ขณะที่ในตอนกำแพงหงสาวดี มั่งตราผู้ที่มีความยิ่งใหญ่ในโลก พอพระอาทิตย์ขึ้นในตอนรุ่งเช้า ซึ่งเป็นวันมงคลของการออกสงคราม มั่งตราก็เสด็จมายังสถานที่รบในตอนน้ำจันทน์น้ำใจ มั่งตราซึ่งมีความสุขสบายใจ จิตใจมีความสุข

ผ่องใส ในตอนเช้าพระอาทิตย์ขึ้นมาส่องแสงสว่างจิตใจยิ่งมีความสุขสว่างใจ แต่ในตอนน้้านมแม่เลาซี มีความหมายในบทร้องคือ ชื่นเคืองใจ โกรธเคือง ไม่รู้จะโทษใคร เพราะตัวเองเป็นผู้ทำตัวให้พ่ายแพ้ หรือเสียทีแก่ศัตรู มังตราจึงรีบไปจากที่โดยไม่ยอมพุดจา

ดังนั้น การรำตีบทต้องพิจารณาบริบทของคำ ทำการศึกษาบทละคร บทร้อง ความหมายรวมถึงประวัติเนื้อหาโดยย่อของบทละครตอนที่แสดง เพื่อให้ผู้แสดงเข้าถึงตัวละครอย่างชัดเจน

2. ปัจจัยของอารมณ์ของตัวละคร คือ พฤติกรรมภายนอกและภายในของตัวละคร เป็นความรู้สึกที่ซ่อนเร้นอยู่ในภายในจิตใจและความรู้สึกที่แสดงออกมาเป็นท่าทางเช่น อารมณ์ความรู้สึกเกี่ยวกับธรรมชาติ จะตีบททำรำเป็นท่ารำได้อย่างสวยงาม รวมทั้งท่ารำที่เป็นท่าทางตามความรู้สึกโกรธก็จะออกท่ารำ แตกต่างกันไป อารมณ์ที่มีผลต่อการตีบท เช่น

การตีบท ในอารมณ์รัก ส่วนมากจะใช้ท่ารำแบบละครรำ แต่ก็แฝงถึงความเป็นธรรมชาติของมนุษย์ ทำการตีบทแสดงความเป็นธรรมชาติผสมละครรำ บทที่ต้องจูบนางก็ต้องหันศีรษะให้บังตัวนางเพื่อที่จะบังสายตาคนดูท่ารำมีความเข้มข้น ความนิ่มนวลน่าหลงใหล

การตีบท ในอารมณ์เศร้า ท่ารำการตีบทนั้นจะเน้นไปเป็นตามธรรมชาติ ส่วนใหญ่ แต่ก็ผสมท่าละครรำอยู่ การตีบทในบทร้องถึงความหมายของการเศร้า เสียใจจะมีการสะอึกสะอื้นตามธรรมชาติ และก็มีท่ารำทางด้านละครรำเข้าไปด้วย ในบทร้องส่วนมากจะเน้นไปทางละครรำ ใน บทร้องให้ก็จะมีการใช้น้ำตาแบบละครรำ

การตีบท ในอารมณ์โกรธ ตัวละครมังตราเป็นกษัตริย์ การตีบทในการโกรธนั้นท่ารำในการตีบทจะเข้มข้นแต่แฝงด้วยท่าทางที่เป็นกษัตริย์ คือท่าตีบทนั้นจะไม่ละเอียดยะตึเฉพาะท่าใหญ่ๆ รวมกลุ่มคำของบทละครตีออกมาเป็นท่าเพียงท่าเดียว ท่าทางการตีบทอาจรุนแรงหรือไม่ขึ้นอยู่กับบุคคลที่มังตราโกรธนั้นเป็นตัวละครตัวใด ท่ารำไม่เน้นการตั้งวงตั้งเหลี่ยมมากแต่นำการรำเหมือนธรรมชาติ ท่าตีบทที่

แสดงออกจะมีความรุนแรงกว่าละครร่ำ แสดงสีหน้าอาฆาตอย่างชัดเจน ถ้ามีการเดินในขณะที่ตัวละครโกรธก็ทำท่าเดินอย่างธรรมชาติของมนุษย์ ไม่ต้องใช้ลีลา ท่าทางเหมือนละครร่ำ

3. ปัจจัยของบทบาทของตัวละคร คือ การแสดงที่ผู้แสดงได้กระทำหรือปฏิบัติเมื่อเข้าสู่สมมติบทของตัวละคร โดยพฤติกรรมที่แสดงออก แสดงให้เห็นถึงบุคลิกลักษณะของตัวละครอย่างชัดเจน เป็นอีกหนึ่งปัจจัยที่มีผลต่อการตีบททำร่ำ บทบาทหรือสถานะทางสังคมมีบทบาทในการแสดงหลายบทบาท เช่น บทบาทของความเป็นพระมหากษัตริย์ บทบาทของการเป็นน้อง บทบาทของความเป็นลูก ตัวอย่างเช่น บทบาทของความเป็นพระมหากษัตริย์ บทบาทที่แสดงออกและทำรายการตีบทที่แสดงออกต้องเป็นท่าร่ำที่มีความสง่างามสมกับการเป็นผู้ครองแคว้น ท่ารายการตีบทจึงต้องเป็นท่าร่ำที่ส่งให้ตัวละครสง่างาม แผ่ไปด้วยความองอาจ น่าเกรงขาม เข้มแข็งดั่งนักรบผู้ชาญณรงค์สงคราม ท่าทางการร่ำตีบทยังเป็นท่าที่ไม่แสดงออกมากนัก จะใช้ท่าหลักๆที่เป็นท่าสำคัญ ร่ำตามบทร้องใช้ท่าร่ำที่เป็นท่าหลักๆ อย่างสมบูรณ์แบบละครร่ำ แผ่ด้วยความทะมัดทะแมง และความสง่างามของกษัตริย์ลงไป ท่าร่ำจะเป็นท่าใหญ่สง่าผ่าเผย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยเรื่อง “ปัจจัยการร่ำตีบทตัวละครมังตรา ของศุภชัย จันทรสุวรรณ” ได้จัดกลุ่มคำ จำแนกคำที่ความหมายใกล้เคียงกันหรือที่มีความหมายเหมือนกันจัดออกเป็นกลุ่ม หากความหมายของคำในบทละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศ เฉพาะบทบาทของมังตรา ศึกษาท่ารายการตีบทตัวมังตรา ของศุภชัย จันทรสุวรรณ จากวีดิทัศน์ แล้วนำแนวคิดไวยากรณ์ของนาฏยลักษณะตัวพระละครแบบหลวง ของ ศ.ดร.ชมนาด กิจจันทร์ วิเคราะห์เปรียบเทียบท่าร่ำมาตรฐานแม่บทใหญ่ แม่บทนางนารายณ์ ท่ารายการตีความหมายแบบใช้บท เฉพาะกิริยาของมือ กับท่ารายการตีบทของ ศุภชัย จันทรสุวรรณ โดยมีข้ออภิปรายผลปัจจัยการร่ำตีบทตัวละครมังตรา ของศุภชัย จันทรสุวรรณ มีประเด็นดังนี้

การจัดกลุ่มคำในบทร้องของละครพันทางเรื่องผู้ชนะสิบทิศในบทของ มังตรา พบว่าความหมายของคำในกลุ่มคำมีความหมายใกล้เคียงกันหรือเหมือนกัน โดยการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ความสามารถทางด้านภาษา ด้านวรรณกรรม ด้านการประพันธ์ รวมทั้งผู้เชี่ยวชาญที่มากด้วยประสบการณ์ทั้งด้านการสอน การแสดง จัดออกเป็น 7 กลุ่ม คือ กลุ่มคำที่ใช้ในการรำตีบทที่แสดงความหมายถึงความยิ่งใหญ่ ความรัก ความโกรธ เศร้าเสียใจ ความกล้าหาญ ความดีใจ การสื่อสาร กลุ่มคำทั้ง 7 กลุ่มนี้ มีคำที่จำแนกจากบทร้องกลุ่มละ 30 คำ แต่ละคำมีความหมายที่แปลจากพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 นำมาคัดให้เหลือเพียง 10 คำ ที่เป็นคำที่มีความยากต่อการตีบทโดยผู้เชี่ยวชาญ อีกครั้งจึงเป็นกลุ่มคำและคำที่ผ่านการกลั่นกรองจากผู้เชี่ยวชาญมาแล้ว อีกทั้งคำเหล่านี้ยังมีความหมายที่สามารถตีบทออกเป็นทำรำได้อีกด้วย แต่ละคำยังสามารถตีบททำรำได้ออกไปอีกหลายท่าซึ่งความหมายของทำรำก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากความหมายของคำ

จากการนำแนวคิดไวยากรณ์ของนาฏยลักษณะตัวพระละครแบบหลวง ของ ศ.ดร. ชมนาด กิจจันทร์ ซึ่งวิเคราะห์ถึงระเบียบแบบแผนหรือกฎเกณฑ์ อันเป็นหลักเกณฑ์ในการเชื่อมต่อกันของท่าร่ายระหว่าง ท่าต้น ท่าต่อ และท่าตาม มาทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบท่ารำมาตรฐานแม่บทใหญ่ แม่บทนางนารายณ์ ท่ารำการตีความหมายแบบใช้บท เฉพาะกิจของมือ กับท่ารำการตีบทของ ศุภชัย จันทรสุวรรณ์ จะเห็นได้ว่าการรำตีบทของศุภชัย จันทรสุวรรณ์ นั้น มีความสวยงามเหมาะสมลงตัวกับบุคลิกร่างกาย ซึ่งมีการดัดแปลงท่ารำจากท่ามาตรฐานข้างต้นที่กล่าวมา ให้สวยงามมีความแปลกใหม่ของท่ารำ ซึ่งเป็นแบบอย่างที่ดีและถือว่าทรงคุณค่าอย่างมากสำหรับผู้ศึกษานาฏศิลป์ไม่ว่าจะเป็นทางด้านโน้ตหรือละคร ก็สามารถนำไปประยุกต์ใช้กับบทบาทของตัวละครที่ผู้แสดงได้รับ อีกทั้งยังมีปัจจัยที่ส่งผลให้ท่ารำการตีบทของมังตรา ในรูปแบบของศุภชัย จันทรสุวรรณ์ ต่างไปจากท่ารำแม่บทใหญ่ แม่บทนางนารายณ์ ท่ารำการตีความหมายแบบใช้บท คือ ปัจจัยบริบทของคำในบทร้องของบทละคร หรือสถานการณ์ในบทละคร อารมณ์ของตัวละครในขณะนั้น

บทบาทที่ตัวละครได้รับ ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้การตีบททำรำนั้นหลากหลาย ออกไปแต่ความหมายของท่ารำไม่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม อีกหนึ่งสิ่งสำคัญที่ทำให้ ศุภชัย จันทรสุวรรณ เลือกใช้ท่ารำแตกต่างไปจากท่ารำแม่บทนั้น อาจเป็นความสามารถที่มีเฉพาะตัว ไหวพริบ การแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้า รวมถึงประสบการณ์ที่สั่งสมมานาน และการที่ได้รับบทบาทเป็นตัวละครที่หลากหลาย ของ ศุภชัย จันทรสุวรรณ จากปัจจัยที่กล่าวมาข้างต้นสามารถนำไปปรับใช้กับการแสดงละครประเภทอื่นๆ ตลอดจนการแสดงโขนได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

1. ผลการวิจัยในการจัดกลุ่มคำและความหมายของคำที่ใช้ในการรำตีบท รวมทั้งปัจจัยการรำตีบทมีความสำคัญกับผู้นำไปศึกษาและผู้แสดงละครพันทางสามารถนำไปประยุกต์ใช้กับการแสดงชุดอื่นๆ ได้
2. ควรมีการสัมภาษณ์เพิ่มเติม และควรลงพื้นที่สังเกตการณ์เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกในการทำวิจัยครั้งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ไพฑูรย์ เข้มแข็ง. (2537). **จารีตการฝึกหัดและการแสดงโขนของตัวพระราม**. วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต, ภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ฤทธิเทพ เถาว์หิรัญ. (2556). **ศึกษาแนวคิดการออกแบบท่ารำของ ศุภชัย จันทรสุวรรณ ตามแบบแผนละครพันทางเรื่อง ผู้ชนะสิบทิศ กรณีศึกษา : ตัวมั่งตราตะเบงขะเวตี้**. วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ไทย บัณฑิตศึกษา สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์.
- อรจิรา อัจฉริยไพบุลย์. (2550). **กลวิธีสร้างภาพลักษณ์ตัวละครชายในผู้ชนะสิบทิศ**. วิทยานิพนธ์ การศึกษามหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

อัมไพวรรณ เดชะชาติ. (2554). ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ศุภชัย จันท์สุวรรณ ศิลปินแห่งชาติ “มังตราแห่งผู้ชนะสิบทิศ” ในศิลปิน ศิลปากร. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.